

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ
ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Заснований в 2009 році

Рівне – 2014

ББК 81
А - 43
УДК: 8

Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць.
Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ, 2014. — 88 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Заступник головного редактора:

Мороз Людмила Володимирівна – кандидат філологічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Постоловський Руслан Михайлович – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Архангельська Алла Мстиславівна – доктор філологічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Оляндер Луїза Костянтинівна – доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет ім. Лесі Українки);

Гороть Євгенія Іванівна – доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет ім. Лесі Українки);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Стеріополо Олена Іванівна – доктор філологічних наук, професор, (Київський національний лінгвістичний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ніколайчук Галина Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Зимомря Микола Іванович – доктор філологічних наук, професор (Дрогобицький педагогічний університет ім. Івана Франка);

Сербіна Тетяна Георгіївна – кандидат філологічних наук, доцент (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 2 від 26.09.2014 р.).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2014

ОРИГІНАЛ ЯК ДИСКУРС: СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ СПІВРОЗМОВНИКІВ

Резюме. У статті розглядається оригінал як дискурс з погляду різних мовознавців та особливості перекладу, співставляється «висловлювання» та «текст».

Ключові слова: переклад, дискурс, лінгвістика, комунікація, термін.

Постановка проблеми. У даній статті увага буде акцентуватися на діалогічній сутності висловлювання, тобто спрямованість не лише адресата, а й очікування відповіді від адресата (не важливо: безпосередній або у вигляді правильно сприйнятого змісту висловлювання). Такий «діалогічний» або комунікативний підхід до мовлення став головною для когнітивного мовознавства другої половини ХХ ст. Так, Д. А. Штеллінг писав у 1966 році про наукову вагомість цього підходу: «Спроба опису і вивчення мови при ігноруванні самих комунікантів у мовленнєвій діяльності та різної ролі того, хто говорить, і того, хто слухає, а також при недостатній увазі до семантичної структури мови, яка відбиває особливості розумової діяльності людей, не може бути достатньо успішною» [2,252]. Саме таке розуміння тексту як наслідку потенційної діалогічності було у новітніх гілках сучасного мовознавства названо «дискурсом» (від фр. *discourse* або італ. *discorso* ← лат. *discurrere* – «безцільно бігати туди-сюди») на відміну від справжнього діалогу як тематичного зв'язку реплік співбесідників.

Термін «дискурс» давній, але водночас і найскладніший у новітній лінгвістиці: ще у 1980 – 90-ті роки тлумачні, етимологічні, енциклопедичні словники одностайно трактували його як «жваву бесіду», тоді як автори філологічних розвідок вже вклали у нього і продовжували активно вкладати ціле розмаїття зовсім інших і не завжди обґрунтованих значень. Так, З. Херріс, який одним з перших використав цей термін на початку 1950-х років, запропонував розуміти його зміст як зв'язний текст, як потім і Т. А. ван Дейк, котрий, правда, протиставляв «дискурс» як зміст висловлювання «текстові» як формально-граматичній структурі висловлювання; К.Л. Пайк вжив його для позначення наслідку спілкування у соціокультурному контексті; І. Беллерт вважав, що дискурс є не взагалі зв'язним текстом; Дж. Браун і Дж. Юл бачили в ньому такий тип тексту, який спеціально приготовлений мовцем для слухача [4, 156].

Але багато філологів навіть тоді не розмежовували терміни й поняття «текст» та «дискурс», розглядаючи їх як плеонастичні (зайві) синоніми. Так, Дж. Лайонз, автор монографії з теоретичної лінгвістики, використовує у 1972 році термін «дискурс» як повний синонім до лексеми «висловлювання», а його перекладач В. А. Звєгівцев, відомий російський лінгвіст, додає у 1978 році до лайонзівського терміна «дискурс» власний коментар, який хоч і туманно, але все ж підкреслює синонімічність «дискурсу» та «висловлювання» [2]. Через багато років філологи стали розмежовувати ці поняття, але знову без логічного обґрунтування. Так, провідна російська прихильниця когнітивної лінгвістики О. С. Кубрякова разом з О. В. Александровою вважає, що терміни «текст» та «дискурс» визначають не різні за змістом, формою або функцією висловлювання, а лише різні підходи до нього: міждисциплінарний перетворює його на дискурс, а «інтрадисциплінарний» - на текст [2].

Отже, треба наголосити на тому, що ми, виходячи із вищезазначених суттєвих потреб історії новітньої лінгвістики та з вказаної етимології терміна, будемо розуміти під дискурсом не особливий тип висловлювання, а здатність будь-якого тексту бути побудованим так, щоб провокувати в адресата запитання до адресанта і власні відповіді на них. Ця «сюди-туди-біганина» від адресанта до адресата і навпаки, тобто наслідок конструювання висловлювання автором для його об'єктивного сприйняття адресатом і є дискурс, або діалогічність.

Принципова діалогічність тексту (його дискурсність) накладає на нього два різних комплекси прагматичних відбитків: стратегію і тактику адресата (у нашому професійному випадку - перекладача). І хоча суттєві цілі цих компонентів є тотожними (у автора: об'єктивно донести до адресата свій задум; у сприймаючого: об'єктивно оцінити намір мовця), шляхи їх реалізації будуть фундаментально різними, що породжує перешкоди для спілкування. Зрозуміло, що можуть бути й інші випадки, коли вказані комплекси виступають протилежними за змістом (у адресанта: дипломатично приховані свої плани; у адресата: непомітно прикинутись дурнем), але й тут методологія і методика аналізу дискурсу залишаються аналогічними загальним випадкам, хіба що тільки посилюється увага мовця та сприймаючого до багатозначності використаних лінгвістичних одиниць.

Щоб не вдаватися до детальної характеристики понять «стратегія» і «тактика» відзначимо лише, що перше означає загальну найдальшу ціль, а ціль, а друге – конкретну найближчу. Але не можна не вказати при цьому на розбіжність тих засобів, котрі використовують автор і сприймаючий для втілення цих понять у свій дискурс. Якщо перший йде від нелінгвального задуму до вербального висловлювання, то другий рухається у зворотному напрямку: від словесного тексту до його ідейного (нелінгвального) ядра. Якщо перший створює текст як не зовсім очікуваний наслідок семантичного зв'язку лексем та граматичного з'єднання категорій. То другий продукує своє висловлювання як очікування зв'язків та з'єднань.

На ці об'єктивні чинники розбіжностей між стратегією і тактикою адресанта і адресата накладається ще й філософська база сприйняття дискурсу, котра, як вже вказувалося, може бути потрійною, і тому її вибір має

суб'єктивний характер. Вказану ускладненість зумовлено врешті-решт не самим текстом як об'єктом філологічних розшуків, а в першу чергу тим, що бачить суб'єкт в акті сприйняття: сам текст, свій рівень його розуміння чи наслідок акту пізнання. Загальновідомо, що цей акт у галузі філології має ті ж три компоненти: об'єкт – суб'єкт – копія. В залежності від того, що передує в голові творця акту, і виникає там образ об'єкта. При акцентуванні сприймаючим останнього члена тріади (копії), тобто того, яким суб'єкт бачить текст, виникає побутове, занадто вільне поняття об'єкта, яке пов'язане з особистими узагальненими асоціаціями та тимчасовими настроями адресата. Таке визначення тексту можна назвати рецепцією, в котрій той відіграє лише поштовхову роль у фантазіях читача, який діє за принципом: «А що ж спадає мені на думку при розгляді ситуації, вималюваній у тексті?» При акцентуванні сприймаючим середнього члена тріади (суб'єкта), тобто того, яким він бачить текст, виникає інтелектуальна спроба полемічного поняття об'єкта, яка пов'язана з наміром адресата знайти своє, відмінне від інших, тлумачення тексту. Таке визначення об'єкта можна назвати інтерпретацією, в котрій той відіграє вже не лише поштовхову, а й направляючу роль у намаганнях читача, який діє за принципом: «А що я можу сказати про ситуацію, вималювану в тексті?» При акцентуванні сприймаючим першого члена тріади (об'єкта), тобто того, яким він бачить текст, виникає науково аргументована оцінка тексту, яка пов'язана з пошуком філологічної термінології, відповідної до поетичного втілення в ньому. Таке визначення об'єкта можна назвати аналізом, в якому текст відіграє не лише поштовхову, й направляючу роль, а продовжуючу, «перетікаючу», бо зміст об'єкта, кажучи словами східнослов'янського фольклору, полишає поетичну форму краси Василини Премудрої і одягає наукову форму «жаб'ячої шкіри», а читач діє за принципом: «А що ж зображено в ситуації, вималюваній у тексті?»

Отже, розглядаючи текст як дискурс, варто наголосити на двозначності терміна «адресат» (і його синонімів): тут його використано не тільки у традиційному розумінні «адресат як другий комунікант», але й у незвичайному, дискурсивному розумінні «автор як другий комунікант», бо дискурс як наслідок монологічної діалогічності будь-якого тексту потребує від мовця обов'язкової турботи про те, щоб його висловлювання було зрозумілим для сприймаючого. Саме перекладацький аспект такого підходу до дій адресата зумовлює специфіку дискурсивного перекладу, на що натякав Т. А. ван Дейк, коли писав про суттєво різні ролі «користувача мови», які повинен враховувати перекладач.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль А. П. Культура ділового мовлення: писемне та усне спілкування. – К.: ВШ, 1982. – 288 с.
2. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія і практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.
3. Лановик М. Функціонування художнього образу в різномовних дискурсах. – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 148 с.
4. Нелюбин Л. Л. Перевод и прикладная лингвистика. – М.: ВШ, 1983. – 207 с.

Резюме. В статті розглядається оригінал як дискурс з точки зору різних мовознавців і особливості перекладу, сопоставляється «высказывания» и «текст».

Ключевые слова: переклад, дискурс, лінгвістика, комунікація, термін.

The summary. In the article discusses the original as a discourse in terms of different features linguists and translation matched "expression" and "text".

Key words: translation, discourse, linguistics, communication, period.

Одержано редакцією 24.05.2014 р.

УДК: 811.111'373.43

В.В. КОВАЛЮК

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Резюме. В статті розглядаються аспекти адаптації англо-американських неологізмів в українській мові, та проводиться аналіз позитивного або негативного впливу неологізмів на розвиток чи засмічування української мови

Ключові слова: постачальники неологізмів, мова-реципієнт, асимілювання, номінативний простір, словники та глосарії.

Постановка проблеми. Українська мова, як і багато інших мов, переживає в наш час так званий «неологічний бум». Особливу увагу привертає проблема великого корпусу нових слів англо-американського походження в сучасних українських газетах, журналах та інших періодичних виданнях, які створюють значні труднощі для розуміння та адекватного перекладу на українську мову.

Кінець ХХ та початок ХХІ століття відзначаються глобальними соціально-економічними змінами. Людство увійшло у новий етап науково-технічного прогресу, який називається інформаційною революцією. На кожному

ЗМІСТ

<i>Скібчик А.В., Мороз Л.В.</i> Оригінал як дискурс: стратегії і тактики співрозмовників	3
<i>Ковалюк В.В.</i> Структурно-семантичні особливості неологізмів англо-американського походження в сучасній українській мові	4
<i>Опанасюк І.О., Мороз Л.В.</i> Слова в часі (неологізми, архаїзми та історизми): особливості їх перекладу	7
<i>Пашко І.О., Мороз Л.В.</i> Жанрово-стилістична домінанта в перекладі	10
<i>Вакулинська Л.М.</i> Повтор як комунікативний мовний засіб у німецькомовних біблійних текстах	12
<i>Останчук М.В., Дуброва А.С.</i> Життєвий, творчий шлях та науково-педагогічна діяльність К. Е.Цюлковського	14
<i>Крук М., Мороз Л.В.</i> Рівні та одиниці перекладу	18
<i>Пашкевич М., Мороз Л.В.</i> Синтаксичний рівень і його одиниця: речення/висловлювання та їх дифініції для перекладознавства	21
<i>Король О.Ю., Мороз Л.В.</i> Значення поняття стилю для перекладацької інтерпретації	24
<i>Хомицька Р.В.</i> Семантичний аналіз прислів'їв та приказок	26
<i>Бігунова С.А., Зубілевич М.І.</i> Лінгвостилістичні особливості тексту як продукту мовлення	29
<i>Краля І.В., Мороз Л.В.</i> Час і простір у художньому творі як видова ознака мемуарної літератури	32
<i>Калініченко М. Н.</i> Готорні і «друге велике пробудження»	34
<i>Мороз Л.В.</i> Завершальна фаза еволюції конні-кетчерівського памфлету	38
<i>Шкода Н., Мороз Л.В.</i> Сюжетно-композиційні новації – провідний чинник жанрового розвитку художніх життєписів	39
<i>Новосад Н.І., Мороз Л.В.</i> Художня біографія як різновид ренесансної «літератури факту»	42
<i>Мороз Л.М.</i> Новелістична традиція на теренах англійського Ренесансу	44
<i>Михальчук Н.О., Івашкевич Е.Е.</i> Особливості розуміння поетичних творів Філіпа Морена Френо	49
<i>Кисляк О.В., Кравець Д.В.</i> Неочікуваний і зовсім несподіваний Ремарк	53
<i>Дуброва А.С., Трофімчук В.М.</i> Система і характер вправ професійно орієнтованого курсу для інтенсивного навчання читання	56
<i>Баталія Л.О.</i> Педагогічні та теоретичні засади розвитку альтернативних шкіл в країнах західнослов'янського світу	59
<i>Кушнір Н.В.</i> Застосування комп'ютера на заняттях з іноземної мови	62
<i>Черуха Н.В., Черуха В.В.</i> Тенденції розвитку методики викладання іноземних мов в Україні та за кордоном	64
<i>Бойко Н.Г.</i> Краєзнавчий матеріал як фактор забезпечення соціокультурної компетенції	67
<i>Данілова Н.Р.</i> Застосування комп'ютерних технологій для навчання студентів-економістів іноземній мові	69
<i>Безкоровайна О.В.</i> Культура особистісного самоствердження студента-філолога – актуальна соціально-педагогічна проблема	71
<i>Кочубей О.С.</i> Запровадження компетентнісного підходу у підготовці фахівців з вищою освітою	74
<i>Давнюк С.В., Козицька О.А.</i> Проблеми формування мовної культури студентів	78
<i>Олесюк Л.В.</i> Звуконаслідувальна лексика в сучасній англійській мові	80
<i>Михальчук Н.О., Івашкевич Е.Е.</i> Social intellect of the person in the space of his/her complex of interpretations	82
<i>Відомості про авторів</i>	86
<i>Зміст</i>	87

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Заснований у 2009 р.

Відповідальний редактор збірника Петрівський Я.Б.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Мороз Л.В.
Технічний редактор Ковалюк В.В.
Комп'ютерна верстка Ковалюк В.В., Краля І.В.

Підписано до друку 26.09.2014 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,02. Обл. вид. арк. 17,39. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет.

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

**А – 43   Актуальні проблеми філології та методики викладання
гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ,
2014. — 88 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 81'243

ББК 81.2